

Täysistunto

Perjantai 9.12.2016 klo 13.01—15.57

16. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi työttömyysturvalain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi

Hallituksen esitys HE 210/2016 vp

Valiokunnan mietintö TyVM 15/2016 vp

Ensimmäinen käsittely

Puhemies Maria Lohela: Nyt jatketaan tänään kello 13.47 keskeytettyä täysistuntoa.

Ensimmäiseen käsittelyyn esitellään päiväjärjestyksen 16. asia. Käsittelyn pohjana on työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan mietintö TyVM 15/2016 vp. Nyt päätetään lakiehdotusten sisällöstä.

Keskustelu

14.53 **Anna Kontula vas:** Arvoisa puhemies! Hallituksen esitykseen 210/2016 liittyy kaksi ongelmaa.

Ensinnäkään se ei johda toivottuihin tuloksiin. Hallituksen esitystä perustellaan tavoitteella lyhentää työttömyysaikoja ja lisätä työllisyyttä. Sen paremmin valiokunnan kuulemat asiantuntijat kuin laajempi tutkimustietokaan eivät tue sitä oletusta, että niillä keinoin, joita hallituksen esityksessä ehdotetaan, saavutettaisiin näitä tuloksia.

Toinen ongelma, mikä hallituksen esitykseen liittyy, on, että vaikka toivottuja tuloksia ei saavutetakaan, näillä uudistuksilla todennäköisesti on epätoivottuja vaikutuksia. On erittäin todennäköistä, että tämän esityksen seurauksena työttömien saamat sanktiot lisääntyvät. Sen jälkeen, kun sanktiot ylipäätään otettiin osaksi meidän työttömyysturvajärjestelmää, tulottomien kotitalouksien määrä on Suomessa yli tuplaantunut. Me tiedämme, että siirtyminen työttömyysturvalta kokonaan toimeentulotuelle tai kokonaan perusturvan ulkopuolelle yleensä johtaa myös liukumiseen pois työvoimapoliittisten toimenpiteiden ulottuvilta ja sitä kautta käytettävissä olevasta työvoimasta eli syrjäytymiseen. Näissä tulottomissa kotitalouksissa elää myös paljon lapsia, ja sanktiopolitiikalla onkin sitä kautta yhteys myös lapsiköyhyyden lisääntymiseen.

Jos hyvin käy, nyt esitetyt uudistukset johtavat ainoastaan kohtuullisiin kiristykseen meidän työttömyyspolitiikassa. On kuitenkin vahvoja syitä epäillä, ja uusi ehdotettu lainsäädäntö antaisi siihen täyden mahdollisuuden, että me kohtaamme myös pahoja kohtuuttomuuksia. Itse käytin vastalauseessani esimerkkiä, jossa henkilön voitaisiin uuden lainsäädännön mukaan edellyttää menevän Toijalasta töihin Helsinkiin jopa alle TES-minimien silloin, jos alalla ei ole voimassa olevaa työehtosopimusta, ja että tällaisessa tilanteessa henkilön käteenjäävä tulo, kun ynnätään erilaiset verohelpotukset, saatu palkka ja ne tulonsiirrot, joihin tämä henkilö on oikeutettu, on asumiskustannusten jälkeen noin 85 euroa. Henkilö siis kävisi työkkärin velvoittamana kokopäivätyössä, ja elämiseen jäisi 85 euroa

Pöytäkirjan asiakohta PTK 128/2016 vp

kuussa. No, tätä ei valiokunnassakaan kukaan pitänyt järkevänä tai kohtuullisena tilanteena, mutta valiokunnan mietinnössä huoli kuitataan toiveella siitä, että viranomaiset eivät tekisi sellaisia päätöksiä, joita yleisen oikeustajun mukaan ei voi pitää kohtuullisina.

Tällainen oletus on tietysti kaunis mutta vähän naiivi tilanteessa, jossa jo nyt merkittävä osa työhönsoituksista ja sanktiopäätöksistä tehdään koneellisesti ja jossa tulevaisuudessa tarkoituksena on lisätä digitalisaation osuutta ja automatisoida näitä toimintoja entisestään. Jos meillä ei ole tarkkaa lainsäädäntöä, me emme voi ohjelmoida myöskään näihin koneellisiin järjestelmiin sellaisia kohtuullisuuselementtejä, jotka estäisivät ylilyönnit, väärinkäytökset ja kohtuuttomat tilanteet.

Tilannetta huonontaa entisestään se, että muualla samaan aikaan hallitus on päättänyt toteuttaa kolmen kuukauden määräaikaistarkastukset, määräaikaishaastattelut työttömille, sellaisilla resursseilla, joiden arvioidaan käytännössä johtavan siihen, että työttömien mahdollisuus tavoittaa TE-toimiston virkailija silloin, kun he itse apua tarvitsisivat omista tarpeistaan ja aikatauluistaan lähtien, tulee heikkenemään nykyisestä — nytkään se ei ole kovin helppoa.

Näiden syiden takia tulen pykäläkohtaisessa käsittelyssä esittämään joitakin muutoksia.

14.58 Tarja Filatov sd (esittelypuheenvuoro): Arvoisa puhemies! Anteeksi myöhästyminen, todellakin. Tämä istunto oli vähän poikkeukselliseen aikaan, ja kun kello rupesi soimaan, niin yritin juosta, mutta myöhästyin. — Valiokunnan puolesta tämä ikään kuin mietinnön esittelypuheenvuorona: koetan tiiviisti kertoa muutaman pointin, jotka nousivat esiin.

Elikkä tämän tarkoitushan on nopeuttaa työn vastaanottamista ja lyhentää työttömyysjaksoja tiukentamalla niitä työttömien velvollisuuksia, joita heillä on työn vastaanottamisen suhteen ja tietyissä muissakin asioissa. Kyse on esimerkiksi kolmen kuukauden ammattitaitosuojan päätyttyä velvollisuudesta hakea ja ottaa vastaan työtä, kokoaikatyötä, myös sellaista työtä, josta maksettava palkka on ikään kuin pienempi kuin työttömyysturva tähän asti — tätä itse asiassa edustaja Kontula kuvasi, tätä problematiikkaa, hetki sitten omassa puheenvuorossansa. Lisäksi työstä kieltäytymisen perusteella voidaan asettaa korvaukseton määräaika. Tämä on hieman problemaattista siinä mielessä, että jos työpaikan sijainti on työssäkäyntialueen ulkopuolella, niin ihmisellä ei enää olisi pätevää syytä erota työstä. Ja itse asiassa näihin haastatteluihin liittyen — ne eivät tule tässä lainsäädännössä, nämä kolmen kuukauden haastattelut: tässä lähdetään siitä, että silloinkin työttömällä on velvollisuus osallistua erilaisiin toimiin, joita ei ole sovittu työllistymissuunnitelmassa, ja jos hän ei niihin osallistu, niin niiden perusteella hän menettää työttömyysturvansa. Ja sen lisäksi tässä on joitakin teknisiä muutoksia.

Jos yleisesti toteaa, niin valiokunta piti tätä ehdotettua esitystä tarpeellisena ottaen huomioon työmarkkinatilanteen ja kohtaanto-ongelmat — voidaan ajatella, että tämä on kansantalouden tilanteen ja työmarkkinatilanteen näkökulmasta perusteltavissa oleva esitys — mutta totesi, että nämä tiukennettavat seuraamukset toimivat vain, jos ne toteutetaan kohtuullisella tavalla, ja joissakin tilanteissa ne saattavat aiheuttaa sitä, että ihmiset siirtyvät pois työttömyysturvan piiristä mutta eivät työllisty vaan joutuvat sitten toimeentulotuen piiriin. Se näkyy itse asiassa hallituksen esityksen perusteluissakin: tällä ajatellaan olevan muutaman miljoonan säästövaikutus, sen sijaan työllisyysvaikutuksia noissa perusteluissa ei ole uskallettu laskea.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 128/2016 vp

Valiokunta korosti sitä, että nämä tavoitteet toteutuvat vain, jos nämä työttömyysturvasäännökset ovat selkeitä ja työnhakija tietää ennakolta, millainen toiminta johtaa seuraamuksiin. Ja valiokunnan kannassa todetaan, että työttömyysturvalakia pitää selkeyttää siten, että tämä moitittava menettely ja siitä johtuvat seuraamukset käyvät mahdollisimman yksiselitteisesti ilmi lainsäädännöstä.

Korvauksettoman määräajan asettamisen suhteen työstä kieltäytymiseen liittyen lomauksen kohdalla tulee joitakin muutoksia, ja tätä määräaikaa ollaan pidentämässä 60 päivästä 90 päivään. Valiokunta piti muutosta hyvänä ja katsoi, että kun se, milloin työttömyysturvan karenssi astuu voimaan, siirtyy, niin se itse asiassa vaikuttaa siihen, että työttömällä on mahdollisuus nopeasti työllistyä, jos hän onnistuu löytämään työpaikan, ikään kuin estää se jo langennut karenssi. Tällä on kannustinvaikutusta siihen, että karenssin uhatta haetaan aktiivisemmin työtä.

No sitten tämä työllistymissuunnitelma ja osallistuminen myös niihin toimenpiteisiin, joita suunnitelmassa ei ole sovittu. Valiokunta kävi tästä pitkän keskustelun ja totesi, että sinänsä voidaan tehdä muitakin tarjouksia ja se on ihan kannatettavaa, mutta kun kerran haastatteluja aiotaan tehdä kolmen kuukauden välein, niin silloin on tärkeää, että näistä haastatteluista ei tule mitään läpihuutojuttuja vaan niissä aidosti sitten päivitetään työllistymissuunnitelmaa. Ja siihen nähden tämän työllistämissuunnitelman ulkopuolelta tehdyn tarjouksen, vaikkapa kouluttautumisen- tai jonkun muun toimenpidetarjouksen, pitäisi olla ennemmin poikkeus kuin sääntö. Elikkä halusimme valiokuntana korostaa sitä, että haastattelujen pitää olla kunnollisia ja niissä pitää oikeasti pohtia, mitkä ovat niitä toimia, jotka työllisyyttä edistävät. Pieni pelko oli siitä, että voi käydä niin päin, että kun voi sen työllistymissuunnitelman ulkopuoleltakin tehdä tarjouksia, niin sitten näitä työllistymissuunnitelmia ei tarpeeksi huolella päivitetä.

Alueellisen liikkuvuuden kohdalla itse asiassa valiokunta ei ollut huolissaan niinkään siitä tilanteesta, jossa ihmisellä on korkea ansiosidonnainen työttömyysturva ja hän joutuu pidemmän matkan päähän pienemmällä palkalla kuin se turva, vaan ennemminkin niistä tilanteista, joissa ihmisellä on työmarkkinatuki ja pitkä matka, jonka päähän hän joutuu työhön, jolloin hän itse asiassa menee toimeentulotukinormin alapuolelle, ja kiinnitti huomiota siihen, että tällaisissa työtarjouksissa pitää olla järki kädessä ja tehdä niitä kohtuullisesti, jotta ne eivät aiheuta aivan kohtuutonta tilannetta. Nythän osa-aikatyössä säilyy tulovertailu, mutta kokoaikatyössä ei säily, elikkä osa-aikatyössä ei tarvitse ottaa työttömyysturvaa pienemmällä rahalla työtä vastaan, mutta kokoaikatyötä pitää ottaa 3 tunnin työmatkan päästä.

Tässä oikeastaan ne keskeiset huomiot. Muutamat pykälämuutokset, mitä tähän tuli, olivat lähinnä teknisiä ja sellaisia, jotka tulivat sitten perustuslakivaliokunnan kautta. Eli kyse oli siitä päivästä, jolloin työstä kieltäytyy tai ikään kuin tuo karenssiin johtava menettely on tapahtunut: pitää olla selkeästi määritelty, milloin se tapahtuu, koska siitä seuraa sanktio. Tällaisen täydennyksen teimme tänne pykäliin. Ja yhdessä kohtaa poistimme yhden "voidaan"-sanon, joka oli oikeastaan perustuslakivaliokunnan puolelta myös selkeyttävä toimenpide. — Tässä nämä lyhyesti.

15.04 Ilmari Nurminen sd: Arvoisa puhemies! Hallituksen esityksessä työttömyysturvalain muuttamisesta ehdotetaan muutettavaksi työn vastaanottamisvelvollisuutta ja ylipääntänsä velvollisuutta osallistua aktiivitoimenpiteisiin työttömyysetuuden menettämisen uhalla. Tässä hallituksen esityksessä esitetään muun muassa luopumista ammattisuojan

Pöytäkirjan asiakohta PTK 128/2016 vp

jälkeisestä työstä kieltäytymistä koskevasta kokoaikatyön kulu- ja tulovertailusta. Oman auton käyttöpakkoa lisätään työssäkäyntialueen ulkopuolella sekä karenssia pidennetään 90 päivään.

Saan itse jatkuvasti yhteydenottoja työttömiltä sen takia, että lukuisista yrittämisistä ja haluamisista huolimatta he eivät ole kuitenkaan onnistuneet saamaan työtä. Siksi lähtökohteisesti pidän tätä hallituksen esitystä kyseenalaisena, koska sen lähtökohdana on, että työttömät välttelisivät työtä ja olisivat jollain tavalla passiivisia. Kuitenkin me tiedämme, että työttömyys, varsinkin pitkäaikaistyöttömyys, on kasvussa ja alueelliset erot työttömyydenkin kohdalla kohtaamisessa ovat suuret. Meidän asiantuntijakuulemisessakin on todettu ja muutkin asiantuntijat tuoneet esille, ettei tällainen runsas sanktioiden käyttö ole välttämättä tehokkain toimeenpanon merkki, vaan on hyvin mahdollista, etteivät suorat osoitukset, mitä työttömille annetaan, vastaa näiden työntekijöiden tarpeita ja tilanteita, ja tämä olisi äärettömän tärkeä huomioida tässäkin esityksessä.

Nostan muutamia kohtia, jotka ovat haasteellisia tässä hallituksen esityksessä.

Ensimmäisenä on tämä työnhakijan velvollisuus ammattisuojan päätyttyä ottaa vastaan sellaista kokoaikatyötä kolmen tunnin matka-ajan piiristä, josta maksettava palkka on aiheutuneiden kustannusten jälkeen mahdollisesti pienempi kuin hänelle maksettava työttömyysetuus. Tässä lainkohdassa on monia haasteita, joihin on ehkä syytä vielä puuttua.

Tässä saman vaalipiirin edustaja Kontula toi esille tätä Tampere-esimerkkiä, ja on hyvä todeta, että nopeutuneiden liikenneyhteyksien ansiosta tämä kolmen tunnin enimmäismatka-ajan piirissä sijaitseva työpaikka voi olla hyvinkin etäällä tästä työttömän asuinpaikasta. Tästä johtuen kustannukset saattavat nousta hyvinkin korkeiksi. Esimerkiksi Tampereelta, tai Kontulan esityksessä vaalipiirin eteläosasta Toijalasta, voidaan käytännössä määrätä työttömiä kokoaikatyöhön myös Helsinkiin. Täytyy ottaa huomioon, että meillä on hyvin paljon myös pienipalkkaista kokoaikatyötä, jossa saattaa syntyä tämä haaste näistä kustannuksista, ja sen takia se voi muodostua työttömälle taloudellisesti kannattamattomaksi ja jopa kohtuuttomaksi.

Valiokunta otti tähän kantaa ja vaati, että tähän asiaan jollain tavalla kiinnitetään huomiota, mutta käytännössä tämä ei tule toteutumaan, koska kuten täälläkin on todettu, koneet pitkälti lähettävät näitä työhakemuksia ja siinä kohti noudatetaan sitten voimassa olevaa lainsäädäntöä. Sen takia olisikin tärkeää, että tästä tulo- ja kuluvertailusta ei luovuttaisi vaan se sisällytettäisiin tähän kieltäytymisoikeudeksi ja se estäisi tässä tilanteessa työnhakijan kannalta kohtuuttomien tilanteiden synnyn.

Toinen kohta on se, että hallituksen esityksen mukaan työnhakijalle voidaan jatkossa asettaa korvaukseton määräaika, jos hän kieltäytyy näistä työllisyysuunnitelman ulkopuolisista palveluista. Tämä on äärettömän huolestuttavaa siksi, että työllisyysuunnitelman tulisi olla se työnhakijan ohjenuora kohti sitä työllisyyttä, ja tämä aiheuttaa työttömille myös sekaannusta, että mihin kaikkeen heillä on velvollisuus osallistua näiden sanktioiden ohella. Ja ylipäätänsä vielä huomioisin tähän lisääntyvään sanktiopolitiikkaan liittyen, että Suomessa on jo melko korkeat sanktiot muihin maihin verrattuna. Nyt pitäisikin panostaa vahvemmin TE-keskusresursseihin ja ylipäätänsä palveluprosessien ja työnvälityksen tehostamiseen.

Arvoisa puhemies! Näihin asioihin olemme kiinnittäneet huomiota omissa vastalauseissamme, ja tulen esittämään ne ensi viikolla sitten pykälämuutoksina.

Pöytäkirjan asiakohta PTK 128/2016 vp

15.10 **Eero Lehti kok:** Arvoisa rouva puhemies! Mitä nopeammin työtön työllistyy, se on kaikkien kannalta paras vaihtoehto. Työttömyyden pitkittyminen aiheuttaa vaikeuksia päästä takaisin työmarkkinoille, ja nykyinen järjestelmä lyhyellä tähtämellä ajattelevalle antaa siihen mahdollisuuden, ja se näkyy myös tilastoissa. Vähän ennen kuin nämä määräajat päättyvät, jolloin työttömyyskorvaus lakkaa, on kummallisen paljon työn saantia. Se, että ihminen olettaa, että kaikissa tilanteissa hän löytää sellaista työtä, jota hän itse toivoo, ei nyky-yhteiskunnassa voi olla ainoa lähtökohta. Tanskan esimerkki, jossa työvoimaviranomaiset ovat erittäin aktiivisia työllistämään työttömäksi joutuneen, osoittaa sen, että yhteiskunnan kannattaa olla yhteiskunnan oman edun mutta myös asianosaisen työttömän kannalta erittäin aktiivinen. Mitä nopeammin työllistyminen tapahtuu, sitä vähemmän syntyy erilaisia ongelmia. Minun mielestäni nämä ääriesimerkit ovat tilastollisesti erittäin harvinaisia, karenssia määrätään perin harvoin ja nyky-yhteiskunnassa myös korvaukset työmatkoista pääsääntöisesti annetaan verovelvolliselle täysimääräisenä hyvityksenä.

15.12 **Merja Mäkisalo-Ropponen sd:** Arvoisa puhemies! Kuten edustaja Nurminen äsken totesikin, työelämä- ja tasa-arvovaliokunnan demarien ja vihreiden ryhmät olemme jättäneet vastalauseen tästä lakiesityksestä. Hyväksymme kotouttamiseen liittyvät esitykset, karenssin alkamisen lykkäämisen 30 päivällä ja sen, ettei työstä voi erota, jos työmatkaan kuluva aika on hyväksyttävä. Muilta osin emme voi lakiehdotusta hyväksyä.

Karenssin pidentämiselle, kulu- ja tulovertailusta luopumiselle, oman auton käytön laajentamiselle ja työllistämissuunnitelman ulkopuolisten toimien velvoittavuudelle emme ole valiokunnan kuulemisessa saaneet riittäviä perusteluja, eikä tutkimustietoa sanktioiden kiristämisen vaikutuksista ole, eikä meille ole pystytty sitä esittämään. Lisäksi kansainvälisen vertailun perusteella sanktioiden määrä on Suomessa melko korkea verrattuna moniin muihin maihin, vaikka joskus kuulee jotain muuta väitettävän.

Näiden esitysten taustalla tuntuu olevan ajattelumalli, jonka mukaan työttömät välttelisivät työtä ja olisivat passiivisia. Näin ei kuitenkaan ole, sillä valtaosa työttömistä kyllä hakee työtä, mutta sitä ei tällä hetkellä ole saatavilla. Olennaisempaa kuin tiukentaa velvoitteita on palveluprosessien onnistuminen ja työnvälityksen tehostaminen.

Edustaja Lehti äsken mainitsi tämän Tanskan hyvänä esimerkkinä, ja jos ajatellaan, että haluaisimme Tanskan mallin saada Suomeen, niin siinä tapauksessa meidän pitäisi TE-toimistoihin saada kyllä moninkertaisesti enemmän työntekijöitä ohjaamaan niitä prosesseja kuin tällä hetkellä on. Tällä hetkellä työvoimatoimistoissa on niin vähän työntekijöitä, että tämän Tanskan mallin sijoittaminen Suomen olosuhteisiin ei näillä henkilöstöresursseilla kyllä pysty onnistumaan millään tavalla.

Työttömyysturvan vastikkeellisuuden heikentäminen ei paranna työllisyyttä, ja nyt ehdotetut kiristykset hankaloittavat kohtuuttomasti monien ihmisten arkea. Esimerkiksi matalapalkka-aloilla kokoaikatyön vastaanottaminen kolmen tunnin enimmäismatka-ajan puitteissa, nämä matkakustannukset huomioiden, voi muodostua taloudellisesti kannattamattomaksi ja työttömälle muutenkin kohtuuttomaksi. Heikko toimeentulo yhdistettynä pitkään työpäivään pitkine työmatkoineen aiheuttaa monia ongelmia muun muassa lapsiperheissä, joissa lasten päivähoitoaika tai koulun jälkeinen yksinoloaika pitenee kohtuuttomasti, ja tämä on perheiden kannalta epäinhimillistä.

15.14 **Tarja Filatov sd:** Arvoisa puhemies! Edustaja Lehden kanssa on helppo olla samaa mieltä siitä, että mitä nopeammin ihminen työllistyy, sen parempi kaikille, sille ihmiselle

Pöytäkirjan asiakohta PTK 128/2016 vp

itsellensä ennen muuta. On myös helppo olla samaa mieltä siitä, että Tanskan mallissa on paljon hyvää ja siellä tehokas työnvälitys on se, joka tuo työllisyshyötyä.

Mutta on pakko korjata muutama väärä käsitys, joita tässä puheenvuorossa oli.

Edustaja Lehti viittasi siihen, että kun ansiosidonnainen on päättymässä, niin silloin ihmiset ikään kuin yhtäkkiä työllistyvät jotenkin runsaammin. Kun arvioidaan niitä tutkimuksia, joita tästä työllistymisestä on tullut, niin ne osoittavat, että ihmiset kyllä työllistyvät, mutta valtaosa heistä työllistyy tuettuun työhön elikkä palkkatuella. He eivät pääse avoimille työmarkkinoille, niin kuin usein kuvitellaan. Toinen väylä työllistyä tässä tilanteessa on se, että ihmiset palaavat takaisin edelliseen, vanhaan työhönsä elikkä ikään kuin takaisinottovelvollisuuden kautta — vanhassa firmassa tuotannolliset ja taloudelliset syyt eivät enää ole voimassa, ja sinne on palkattu sitten entistä työvoimaa takaisin. No, tämä väylä Suomessa tukkeutuu, koska takaisinottovelvollisuutta muutettiin ja heikennettiin, elikkä sitä kautta takaisin ei enää, varsinkaan ikääntyneemmän työntekijän, ole helppo päästä, koska hallitus loi mallin, jossa on helppo vaihtaa nuorempaan ja ehkä sitten vähän kokeneempaan ja jollakin tavalla halutumpaan ja kiltimpään ja nöyrympään työvoimaan. Mutta todellakin, tämä harha siitä, että jotenkin juuri ennen ansiosidonnaisen päättymistä työllistyttäisiin, ei saa kyllä tilastoaineistoista niin suurta tukea, mitä Suomessa usein uskotaan. Suurin osa ihmisistä päätyy siihen, että he eivät osallistu.

Mitä tulee näihin karensseihin, niin voisi todeta, ja hallituksen esityksen perusteluissa-kin kerrotaan se, että karensseja itse asiassa Suomessa tulee varsin runsaasti. Jos oikein muistan — nämä meidän eduskunnan iPadit eivät aina toimi niin hyvin, että pääsisi kiinni noihin alkuperäisiin dokumentteihin — niin se oli noin 120 000 karenssin paikkeilla. Tai jos joku muistaa tarkemmin... Kuitenkin erittäin mittavasta määrästä oli kyse, ja niiden seurauksena ihmiset joko joutuvat myöhemmin pelkälle työmarkkinatuella — eivät pääse ansiosidonnaisen piiriin, koska eivät ole päässeet työhön — tai pahimmassa tapauksessa he joutuvat toimeentulotuella, jolloin he eivät enää edes ole työmarkkinoiden käytettävissä. Useimmat tutkimukset osoittavat, että karenssit itse asiassa, varsinkin suhteellisen hyvässä asemassa olevia työttömiä, johtavat pois työvoimasta eivätkä suinkaan työelämään. Elikkä silloin työvoimasta kokonaan syrjäytymisen riski kasvaa.

Yleiskeskustelu päättyi ja asian käsittely keskeytettiin.